

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle sakon muuntorangaistuksen määräämistä koskevan sääntelyn muuttamiseksi (HE 178/2018 vp.)

1. Esityksen keskeinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutoksia sakon muuntorangaistusta koskevaan sääntelyyn.

Summaarisen sakkomenettelyn käytön rajaaminen

Keskeisin muutos on, ettei niin sanotussa summaarisessa sakkomenettelyssä voisi käsitellä sakkoasiaa, jos henkilölle on edellisen vuoden aikana jo määrätty samankaltaisista teoista vähintään kuusi sakkorangaistusta. Muutoksen johdosta toistuvasti sakkorikoksiin syyllistyvien henkilöiden rikosasiat siirtyvät kuudennen sakkoasian jälkeen varsinaiseen rikosprosessiin, jossa viime kädessä tuomioistuin määrää rangaistuksen. Tuomioistuimen määräämät sakot voidaan myöhemmin muuntaa vankeudeksi, jos sakkoa ei makseta.

Ehdotuksella puututaan siihen, että toistuvasti sakkorikoksiin syyllistyvät ovat summaarisessa sakkomenettelyssä määrättyjen sakkojen osalta voineet välttää tosiasiallisen rangaistuksen, jos sakkoa ei ole saatu heiltä perityksi.

Enimmäkseen kysymys on näpistyksistä ja kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta.

Sakon muuntamisen edellytykset

Rikesakot ja summaarisessa sakkomenettelyssä määrätyt sakot säilyvät edelleen muuntokelvottomina. Vain tuomioistuimen määräämät sakot voidaan muuntaa. Tämä vastaa perustuslakivaliokunnan vakiintunutta käytäntöä.

Esityksessä ehdotetaan myös eräitä muutoksia rikoslain 2 a luvun säännöksiin, jotka koskevat sakon muuntamisen edellytyksiä.

Ensinnäkin sakon muuntosuhdetta muutetaan siten, että neljä päiväsakkoa vastaa yhtä päivää vankeutta. Toiseksi muuntorangaistuksen enimmäispituutta lasketaan 40 päivään. Näillä muutoksilla lyhennetään yksittäisen muuntorangaistuksen pituutta. Muuntorangaistuksen pituuden on perusteltua olla lyhyt, koska kyse on varallisuusseurauksen muuntamisesta vapausseuraamukseksi. Järjestelmän uskottavuuden kannalta on olennaista, että toistuvasti sakkorikoksiin syyllistyneille seuraa konkreettinen rangaistus. Muuntorangaistuksen enimmäispituutta alentamalla korostetaan muuntorangaistuksen ja ehdottoman vankeuden eroa.

Kolmanneksi ehdotetaan, ettei enintään 20 päiväsakon suuruista sakkoa voida muuntaa vankeudeksi. Tällä muutoksella rajataan rangaistusarvoltaan lievimmät sakkorangaistukset muuntorangaistusjärjestelmän ulkopuolelle.

Neljänneksi rikoslakiin kirjataan vakiintunut käytäntö siitä, ettei alle 18-vuotiaana sakkorikokseen syyllistyneen sakkoa voida muuntaa vankeudeksi.

Lisäksi tehdään eräitä täsmennyksiä perusteisiin, joilla syyttäjät tai tuomioistuin voivat harkinnanvaraisesti jättää sakon muuntamatta.

Vankeuslain 2 luvun 9 §:n kumoaminen

Vankeuslain 2 luvun 9 §:n mukaan sakon muuntorangaistusta ei voida panna täytäntöön, jos sakotettu on päihdehuollon laitoksessa tai lastensuojelulaitoksessa. Säännös on estänyt joissakin tapauksissa muuntorangaistuksen täytäntöönpanon aloittamisen vankeuslain 8 luvun mukaisena ulkopuolisena laitossijoituksena. Säännös ehdotetaan kumottavaksi, jotta tällaisissa tapauksissa muuntorangaistuksen täytäntöönpano voidaan panna täytäntöön ulkopuolisena laitossijoituksena.

Koska alle 18-vuotiaiden sakkoja ei enää voida muuntaa vankeudeksi, säännös muuntorangaistuksen täytäntöönpanokiellosta henkilön ollessa lastensuojelulaitoksessa on tarpeeton.

2. Esityksen vaikutukset

Esityksestä aiheutuu viranomaisille yhteensä 10,8 miljoonan euron vuotuiset kustannukset vuodesta 2021 alkaen.

Summaarisen sakkomenettelyn käytön rajaamisen vuoksi poliisille aiheutuu 2 miljoonan euron, syyttäjälaitokselle 1,5 miljoonan euron ja tuomioistuinlaitokselle 5,1 miljoonan euron vuotuiset kustannukset lisääntyneiden asiamäärien vuoksi.

Rikosseuraamuslaitokselle aiheutuu 2,2 miljoonan euron vuotuiset kustannukset kohoavan vankimäärän vuoksi.

Lisäksi oikeusrekisterikeskukselle aiheutuu kertaluontoisesti 600 000 euron tietojärjestelmäkustannukset vuosina 2020-2021.

Lainmuutosten edellyttämä rahoitus on otettu huomioon Julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2019-2022.

Esityksellä ei ole arvioitu olevan merkittävää vaikutusta rikollisuuteen tai valtion sakko-tuloihin.

3. Voimaantulo

Lakien voimaantulo voi tapahtua aikaisintaan, kun niiden toimeenpanon edellyttämät tietojärjestelmämuutokset on toteutettu. Tämä tapahtuu viimeistään vuonna 2021.